

Priekšvārds

Šo *Mūzikas akadēmijas rakstu* izdevuma saturu veido valsts pētījumu programmas *Latvijas kultūra – resurss valsts attīstībai* projekta *Kultūras kapitāls kā resurss Latvijas ilgtspējīgai attīstībai* Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas apakšprojekta *Mūzikas kultūra Latvijā 20. gadsimta 20.–30. gados un otrajā pusē: mazpētītie procesi, jautājumi, problēmas* pirmajā īstenošanas gadā izstrādāto individuālo pētījumu kopa. 20. gadsimta Latvijas mūzikas kultūrā un jaunrades procesu apzināšanā joprojām ir daudz neaizpildītu un pētnieciski neizgaismotu *balto plankumu*. Joprojām trūkst pētījumu gan par atsevišķu personību devumu, gan institūciju darbību un norisēm plašākā kultūras un sociālajā kontekstā. Aktuāla tēma pētniecībā ir arī līdzsvarota skatījuma uz akadēmisko žanru un populārās mūzikas nozīmi kopīgajā vērtību mantojumā jeb kapitālā. Objektīvi nepretendējot uz visa pētniecības lauka noseģšanu vienas valsts pētījumu programmas projekta tikai divu gadu pētniecības ciklā, šajā apakšprojektā apvienojušies pētnieki (tai skaitā studējošie) sniedz savu ieguldījumu atsevišķu līdz šim joprojām mazpētīto vai neskarto jautājumu padziļinātam iztirzājumam.

Apakšprojekta ietvaros izstrādāto pētījumu pirmajā izdevumā pamataakcents ir vērsts uz Latvijas pirmo brīvvalsts periodu, 20. gadsimta 20.–30. gadiem. Objektīvi to nosaka apstākļi, ka arī šis periods Latvijas mūzikas vēstures rakstīšanā joprojām ne tuvu nav uzskatāms par izsmēloši izpētītu. Drīzāk otrādi, raugoties gan uz mūzikas jaunrades, gan kultūras kontekstu raksturojošajiem procesiem, nemitīgi aktualizējas arvien jauni *objekti*, kas pievērš uzmanību un aicina tajos iedziļināties.

Ināras Jakubones raksts, kas ievada krājumu, aplūko to, kā Latvijas (galvenokārt Rīgas) mūzikas dzīvē laikā starp diviem pasaules kariem ienāca modernisms un kāda bija šī procesa recepcija komponistu un mūzikas kritiķu vidē. Pētījums apzina un izceļ virkni šī procesa līdz šim maz ievērotu aspektu. Tāpat tajā faktoloģiski un kontekstuāli argumentēti precizētas un dažos gadījumos pārformulētas atziņas un priekšstati, kas līdz šim ir dominējuši muzikoloģiskajā literatūrā. Jautājums par to, kādas bija komponistu un kritikas attiecības ar modernismu Latvijā 20. gadsimta dažādos periodos un kāda bija modernisma rezonanse mūzikas dzīvē ir joprojām atvērts, un šis pētījums noteikti sniedz savu pienesumu tā risināšanā.

Laura Švītiņa savā rakstā izceļ dienasgaismā Latvijas Mūziķu biedrības (1922–1938) darbību, sniedzot arī detalizētu šīs organizācijas rīkoto *Mūziķu dienas* koncertu raksturojumu. Mūzikas dzīvi un kultūru veidojošo institūciju darbība ir neapšaubāmi svarīgs faktors dažādos procesos, kas atstāj paliekošu ietekmi. Šādā griezumā Latvijas Mūziķu biedrības izgaismojums ļauj potenciāli precīzāk apjaust dažādu institūciju darbības nozīmi Latvijas mūzikas vēsturē 20. gadsimtā (gan sinhronā, gan diahronā salīdzinošā skatījumā).

Alberts Rokpelnis turpina jau iepriekš *Mūzikas akadēmijas rakstu* izdevumos aizsākto šlāgera fenomena izpēti Latvijas (Rīgas) populārās (izklaides) kultūras kontekstā 20. gadsimta 20.–30. gados. Rakstā, kas izstrādāts rūpīgā arhīva, periodikas un citos avotos atrodamās informācijas izpētē, analizēti attiecīgā perioda Latvijas populārās

mūzikas komponistu nošu izdevumi, tajos pārstāvēto modes deju žanri, izdevēju darbība un tās nozīme šlāgera izplatības veicināšanā.

Lauma Mellēna-Bartkeviča savā pētījumā uzmanību pievērš latviešu operdziedātāju darbībai uz Latvijas Nacionālās Operas un citu valstu skatuvēm Latvijas pirmās brīvvalsts laikā. Jauna, līdz šim pētniecībā maz skarta tēma ir rakstā iztirzātais jautājums par atsevišķu pazīstamu latviešu operdziedātāju profesionālās darbības pieredzi ārpus Latvijas robežām laikā, kad informācijas aprites un pieejamības ātrums nebija salīdzināms ar mūsdienām. Līdz šim intuitīvi nojaušamais secinājums par to, ka arī pirms simts gadiem Latvijā ir bijušas Eiropas un pasaules līmeņa operzvaigznes ir pētnieciski argumentēts un iztirzāts ar dažāda veida avotos atrodamās informācijas pārbaudi un analīzi.

Krājumu noslēdz divi **Aijas Kupjanskas** raksti, kas ir saistīti ar autores plašāk izstrādāto maģistra studiju pētījumu par ilgstoši aizmirstības ēnā esošo komponistes Felicitas Tomsones (1901–1969) operu *Pūt, vējiņi!* (1960). Uzmanības pievēršana operas žanram raisīja objektīvu nepieciešamību arī aktualizēt libreta jēdziena teorētisko raksturojumu. Tā kā muzikoloģiskajā literatūrā ne tikai latviešu, bet arī citās valodās operas libreta skaidrojums nav vēl ieguvis universālu, vispārpieņemtu dažādu aspektu definējošu izklāstu, tad šī jautājuma aplūkojumam ir veltīts atsevišķs raksts. Tas veido arī grodu pārēju uz operas *Pūt, vējiņi!* kontekstuālu analīzi. Tajā iezīmētas mūsdienās mazzināmās komponistes radošās darbības aprises un precizēti dažādi līdz šim izteiktie apgalvojumi par Tomsones operu.

Jāpiebilst, ka apakšprojekta īstenošanas pirmajā gadā ir izstrādāti un citos izdevumos publicēti vēl divi pētījumi: **Indriķa Veitnera** raksts par fanka kustības ietekmi Latvijas džeza vēstures jaunākajā periodā (interneta žurnālā www.jazzin.lv) un **Jāņa Kudiņa** raksts *The Rock Opera "Lāčplēsis" ("Bearslayer", 1988): Symbolic Meaning in the Historical Change Process and Cultural Memory of Latvia* (žurnālā *Lietuvos Muzikologija / Lithuanian Musicology*, Nr. 21, 2020, 94–111). Apakšprojekta īstenošana turpināsies līdz 2022. gada septembrim, pēc kā ir gaidāma nākamās individuālo pētījumu kopas publicēšana.

Noslēgumā vēl dažas piebildes par izdevumā lietotajiem pieraksta principiem. Visos rakstos pamatā ir ievērota vienota pieeja atsaucēm uz dažāda veida izmantotajiem avotiem. Kirilicas un citu rakstu sistēmu burti tiek atveidoti atbilstoši latīņu alfabētam pēc starptautiskās standartizācijas sistēmas *ISO/R9* pieraksta (lai tiktu ievērots vienotas alfabēta sistēmas lietojums izdevumā).

Sastādītājs Jānis Kudiņš

Preface

This edition of the magazine *Mūzikas akadēmijas raksti XVIII* is composed of articles resulting from a cluster of individual research carried out within the framework of the project *Culture Capital as a Resource for the Sustainable Development of Latvia* of the National Research Program *Culture of Latvia – a Resource for Development*, namely, the sub-project *Music Culture in Latvia in the 1920s and 1930s, and the second half: overlooked processes, issues, problems* implemented by the Jāzeps Vītols Latvian Academy of Music.

The creative processes and music culture of the 20th century in Latvia continues to be a source of new discoveries and uncovered topics of academic studies. The comprehensive research on the contribution of several important personalities, institutions and processes in the wider cultural and social context is still missing. One of the important subjects of focus is a balanced view on academic genres and the significance of popular music in the cultural heritage or capital. Without aiming to cover all possible fields in the two-year project of the national research program, this project unites scholars (including students) contributing to an in-depth analysis of several overlooked or even previously unaddressed themes.

The first edition of articles dedicated to the first year of the research mainly focuses on the interwar period, the time of the first Republic of Latvia in the 1920s and 1930s. This period in written musical history is barely covered in the academic environment. On the contrary, the creative work and cultural contexts constantly bring in new subjects that are worthy of attention and analysis.

The introductory article by **Ināra Jakubone** focuses on modernism in music life in Latvia (mainly Riga) during the interwar period and the reception of it among composers and music critics. The research brings a number of overlooked aspects into the spotlight. Besides, it reforms previously well-established opinions and so far dominating interpretations of the time in musicological literature through arguments based on facts and contexts. The question related to the relationship of modernism and composers of critics in different decades of 20th century Latvia as well as the impact of modernism on the musical life of the time is still open, and this research definitely contributes to finding answers.

Laura Švītiņa in her article emphasizes the activities of the Latvian Musicians Society (1922–1938) providing a detailed analysis of the particular regular event called “Musicians Day”. Indeed, the activities of the institutions in charge of music and culture play an important role in different sociohistorical processes and their consequences. The case study allows the potential understanding of the role of similar institutions in the music history of Latvia in the 20th century both from a synchronic and diachronic perspective.

Alberts Rokpelnis continues his research of *schlager* in the cultural context of popular (entertainment) culture in the 1920s and 1930s in Latvia (Riga). The article is based on thorough work with information from archives, press and other sources

analyzing the scores of the popular music of the time, including modern dances, written in these two decades by Latvian composers, covering music publishing and its role in the distribution of *schlagers*.

Lauma Mellēna-Bartkeviča in her research focuses on the careers of Latvian opera singers in Latvia and abroad during the interwar period. Uncovering a new research perspective, the article brings to light the professional experience of several well-known Latvian singers outside Latvia in a time of mobility and information circulation uncomparable to nowadays. Through cross-referencing different sources, including correspondence, memoirs and press, the research academically justifies the hypothesis that there were some world class Latvian opera singers already a hundred years ago.

The edition concludes with two articles by **Aija Kupjanska** related to her masters thesis that covers the forgotten opera *Pūt, vējiņi!* (*Blow, the Wind!*, 1960) by Latvian composer Felicita Tomšone (1901–1969). Focusing on the opera genre naturally led to the necessity of paying attention to the theory of libretto and an understanding of the term. As libretto is still a term of diverse interpretation not only in Latvian but also in other languages, one of the articles comprehensively discusses the complexity of the issue. The theoretical article paves the path for the contextual analysis of the opera *Blow, the Wind!* focusing on the creative legacy of the forgotten composer and correcting some existing opinions on her opera.

8

Besides, the first year of the sub-project produced also two more articles published in other media: *The Impact of Funk Movement to the Newest Latvian Jazz History* by **Indriķis Veitners** (published in Latvian in online magazine www.jazzin.lv) and *The Rock Opera “Lāčplēsis” (“Bearslayer”, 1988): Symbolic Meaning in the Historical Change Process and Cultural Memory of Latvia* by **Jānis Kudiņš** (published in magazine *Lietuvos Muzikologija / Lithuanian Musicology*, Nr. 21, 2020, 94–111). The project continues until September 2022, envisaging a compendium of articles to be published afterwards.

And finally, a few notes regarding the applied principles in terms of references, use of different alphabets and sources. All articles use the same system of references to different types of sources. All letters of cyrillic are transliterated to Latin alphabet according to the international standard *ISO/R9* in order to avoid the alphabetic incompatibility.

In order to provide a comprehensive insight for non-Latvian readers, the summaries of all articles in English are published in the section *Summaries* in pages 157-169.

Jānis Kudiņš, scientific editor